

УДК 338.46:640.4

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ГОТЕЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ

Мельник І.М.

Львівський торговельно-економічний університет

Аналізуються сучасні тенденції розвитку готельного господарства України у розрізі економічних районів. Визначено місце й роль у забезпеченні належних умов проживання туристів Карпатського економічного району. Даний регіон займає майже 30% готельного фонду України, вагому частку засобів розміщення становлять готелі. За останні роки кількість готельних підприємств скоротилася майже на 3,5% і завантажені вони не більше, ніж на 20%. Готельна індустрія України загалом і Карпатського економічного району, зокрема, переживає кризовий період, функціонуючи під впливом певних проблем розвитку, задля усунення яких доцільно розробити та імплементувати загальнодержавну і регіональну стратегії розвитку туристичної інфраструктури; переглянути державну політику сертифікації і стандартизації готельних послуг; впровадити інноваційні заходи для індивідуалізації готельного продукту.

Ключові слова: інфраструктурні туристичні ресурси, готельне господарство, засоби розміщення, Карпатський економічний район.

Постановка проблеми. Важливим чинником функціонування й розвитку ринку туристичних послуг є його туристичний потенціал, який уособлює здатність суб'єктів економіки створювати й ефективно просувати туристичні послуги відповідно до потреб туристів і можливостей економіки. Важливою складовою туристичного потенціалу країни чи регіону є функці-

ональні інфраструктурні туристичні ресурси, а саме суб'єкти, які організують і забезпечують виробництво і споживання туристичних послуг (туристичні підприємства, підприємства готельно-ресторанного господарства й ринкової інфраструктури та держава). Ефективність розвитку цих суб'єктів значною мірою впливає на виробничо-економічну складову туристичного потен-

ціалу й дозволяє задовольнити потреби подорожуючих у якісних туристичних послугах. Проте, більшість цих ресурсів за останні 4-8 років або зменшилися кількісно, або використовуються не ефективно, що незадовільно впливає на функціонування національної туристичної індустрії. Означене зумовлює необхідність і актуальність дослідження сучасних тенденцій розвитку функціональних суб'єктів ринку туристичних послуг, зокрема підприємств готельного господарства, які розвиваються нестабільно із значним ступенем ризику для свого функціонування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням тенденцій розвитку готельного господарства займалися провідні вітчизняні та зарубіжні економісти, зокрема Р.А. Брайнер, О.П. Дурович, В.І. Карсекін, Н.М. Кузнецова, Г.А. Папірян, Т.І. Ткаченко, Д. Уокер, О.Д. Чудновський. Науковий інтерес до аналізу та структури готельного господарства значно зріс в умовах підготовки до проведення в Україні «Євро-2012». Це відображено у працях Г.О. Кравчук [1], Н.С. Самотій, Д.А. Корнева [2]. Загальні проблеми розвитку готельного господарства досліджували В.О. Носенко [3], Р.С. Ладженська, О.Л. Ремеслова, Г.О. Горіна [4], І.М. Писаревський [5] та інші. Аналіз наукової думки дозволяє зауважити, що деякий статистичний аналіз тенденцій розвитку готельного господарства втратив актуальність, деякий – обмежений певними регіонами. Окремі автори торкаються різних аспектів розвитку готельних підприємств і оцінюють його за різними параметрами. Але на сьогоднішній день не знайшла належного вивчення проблема ефективного використання наявних потужностей готельного господарства в умовах втрати Україною значної частини туристично-рекреаційної території і можливості задовольнити потреби туристів за допомогою наявної туристичної бази.

Метою статті є визначення стану та тенденцій розвитку готельного господарства України у розрізі економічних районів та визначення місця і ролі у забезпеченні належних умов проживання туристів Карпатського економічного району, який після анексії Криму став найвагомішою туристичною дестинацією України.

Виклад основного матеріалу. Вагомою складовою функціональних інфраструктурних туристич-

них ресурсів є готельне господарство, яке надає туристам послуги з тимчасового розміщення і проживання. Готельне господарство – це сукупність різних типів засобів розміщення, які, відповідно до чинного законодавства, поділяються на колективні та індивідуальні. Станом на 01.01.2016 року в Україні нараховувалося 4341 колективних засобів розміщення, у тому числі 2478 готелів та інших місць для тимчасового проживання і 1863 спеціалізованих засобів розміщення (табл. 1) [6]. У період 2010-2013 рр. вітчизняне готельне господарство динамічно розвивалося, проте в останні два роки ця тенденція отримала негативний напрям. Основні причини цьому дві – анексія Криму і воєнні дії на території України. Перша призвела до зменшення кількості засобів розміщення, друга – до зменшення кількості туристів, що ускладнило фінансове становище готельних підприємств, які змушені були припинити свою діяльність.

У зв'язку з подіями, які відбуваються на сході і півдні України, внутрішні і зовнішні туристи спрямували свої інтереси на Карпатський економічний район, який має значний туристично-рекреаційний потенціал, що зумовлює необхідність аналізу стану його готельного господарства.

На підприємства готельного господарства Карпатського економічного району, до якого входять Закарпатська, Івано-Франківська, Львівська і Чернівецька області, припадає майже 30% всіх колективних засобів розміщення. Загалом, для надання місць тимчасового проживання в Карпатському регіоні у 2015 році функціонувало 773 готельних заклади, що майже в 3 рази більше, ніж у 2010 році. За цей період змінився і рейтинг економічного району. Так, якщо у 2010 році він займав 2 місце серед економічних районів України, то у 2015 році – перше. Вагомою позитивною причиною цьому є участь України у проведенні фінальної частини Євро-2012, а негативною – анексія Криму, що значно зменшила кількість засобів розміщення в Україні (Причорноморський економічний район завжди був лідером з постійним нарощуванням свого інфраструктурного потенціалу).

У зв'язку із зміною у 2010 році статистичного обліку суб'єктів господарської діяльності, офіційна статистика з 2011 року здійснює облік

Таблиця 1
Динаміка розвитку готелів та інших місць для тимчасового проживання [6, 7]

Економічні райони	Роки											
	2010		2011*		2012		2013		2014**		2015**	
	кількість, од.	частота, %	кількість, од.	частота, %	кількість, од.	частота, %	кількість, од.	частота, %	кількість, од.	частота, %	кількість, од.	частота, %
Північно-Західний	54	3,12	87	2,75	94	2,99	119	3,32	114	4,31	112	4,52
Карпатський	295	17,04	799	25,27	648	20,61	780	21,78	805	30,45	773	31,19
Подільський	90	5,20	152	4,81	178	5,66	221	6,17	215	8,13	202	8,15
Центральний	83	4,79	102	3,23	109	3,47	120	3,35	121	4,58	116	4,68
Північно-Східний	123	7,11	237	7,50	266	8,46	295	8,24	272	10,29	262	10,57
Столичний	294	16,98	304	9,61	301	9,57	340	9,49	350	13,24	335	13,52
Придніпровський	151	8,72	257	8,13	219	6,97	261	7,29	271	10,25	225	9,08
Донецький	178	10,28	200	6,33	180	5,73	190	5,30	63	2,38	67	2,70
Причорноморський	463	26,75	1024	32,38	1149	36,55	1256	35,06	433	16,38	386	15,58
Україна, всього	1731	100,0	3162	100,0	3144	100,0	3582	100,0	2644	100,00	2478	100,00

* – з 2011 року враховуються юридичні і фізичні особи-підприємці

** – без врахування АР Крим і частини зони проведення антитерористичної операції

засобів розміщення, що належать не тільки юридичним, але й фізичним особам.

Так, у 2012 році кількість фізичних осіб – суб'єктів підприємницької діяльності, що надають послуги з тимчасового проживання, у Карпатському регіоні становила 406 од. (62,7%), у 2015 році – 539 од. (69,7%). Отже, є дещо неправомірним порівнювати дані 2010-го і 2015-го років, а логічним є порівняння трьох останніх років, де ми бачимо певне скорочення готельних підприємств у регіоні.

Відповідно до даних рис. 1 видно, що найбільший вклад у формування готельного фонду Карпатського регіону вносить Львівська область, яка традиційно утримує лідируючі позиції (за винятком 2011 року). Найбільша частка готельних підприємств Львівщини припадає на 2010 рік, що знов ж таки зумовлено активною фазою підготовки до футбольного чемпіонату. Позитивним у регіональній структурі готельного господарства Карпатського регіону є практичне вирівнювання частки областей, що говорить про однаковий їх вклад у формування туристичних інфраструктурних ресурсів регіону. Фактичними лідерами є три області, які володіють практично однаковим природно-ресурсним потенціалом.

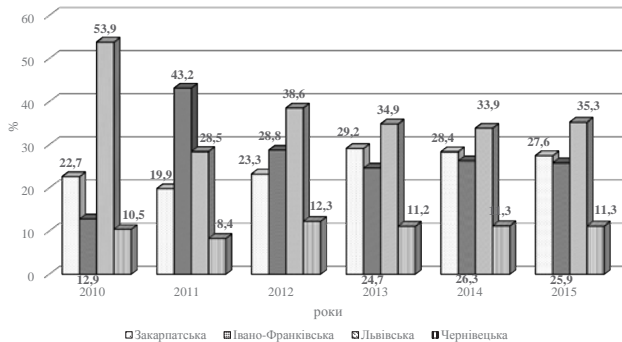

Рис. 1. Структура готельного фонду Карпатського економічного району у розрізі областей, % [8-11]

Дослідженням встановлено, що дві третини наявних засобів розміщення – це готелі, проте їх частка за останні 15 років зменшилася майже на 25%. Така тенденція, на нашу думку, має як негативну, так і позитивну динаміку. Негативним у цьому процесі може бути або зменшення обсягів інвестицій у будівництво нових готелів, або збільшення рівня «тінізації» готельного бізнесу, що видається досить імовірним. Позитивним, на нашу думку, є активізація малого готельного бізнесу, який робить акцент на менш витратомісткі індивідуальні засоби розміщення. Показовою у цьому плані є Івано-Франківська область, яка зробила ставку на інші типи засобів розміщення, ніж готелі. Кількість цих засобів у 2013 році порівняно з 2000 роком зросла майже в 25 разів. Але цей процес виявився не тривалим, оскільки вже в наступні два роки кількість таких засобів розміщення скоротилася більш, ніж в половину.

Порівняння місткості засобів розміщення Карпатського регіону з обсягами туристичних потоків, дає можливість стверджувати, що наявний готельний фонд дозволяє розмістити як внутрішніх, так й іноземних туристів, проте визначений коефіцієнт завантаженості показує зовсім іншу тенденцію (рис. 2).

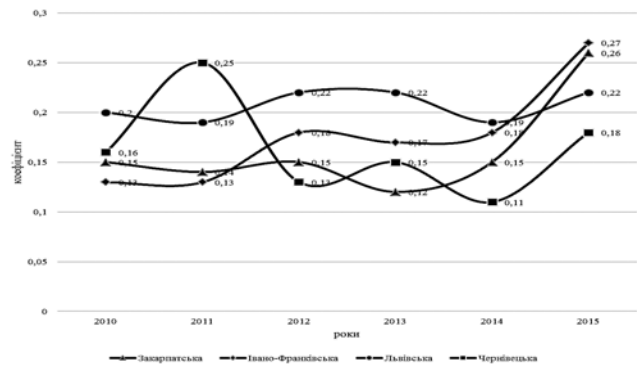

Рис. 2. Завантаженість готельних підприємств Карпатського економічного району [8-11]

Засоби розміщення завантажені в середньому не більше, ніж на 20%, причому цей показник, при збільшенні кількості місць тимчасового проживання, зменшується. Дослідженнями встановлено, що причин тут дві. По-перше, це незадовільний рівень якості готельного обслуговування при достатньо високому рівні цін на послуги. Цей фактор призводить, на нашу думку, до зменшення обсягів туристичних потоків, і в першу чергу іноземних. По-друге, на ринку туристичних послуг присутній досить високий обсяг тіньового обороту, особливо що стосується проживання. Цей висновок зроблено на підставі порівняння даних офіційної статистики щодо кількості засобів розміщення й інформації з різноманітних туристичних інтернет-ресурсів, де загальна кількість засобів розміщення у Карпатському регіоні є у декілька разів більшою (наприклад, на сайті www.nezabagom.ua пропонується тільки у Львівській області 323 засоби розміщення).

Однією з найважливіших характеристик якості готельного господарства є рівень комфорту, який визначає відповідну категорію засобу розміщення. За офіційними даними у 2015 році в Україні функціонувало 10 п'ятизіркових готелів, 72 – чотиризіркових, 327 – тризіркових, двозіркових і однозіркових, решта – 558 готелів – не мають категорії. Основною причиною такої великої частки некатегоризованих об'єктів є добровільність проведення сертифікації на присвоєння категорії. Готельні підприємства при невисокому рівні завантаженості не готові витратити додаткові кошти на проведення процедури сертифікації, тим більше, що більшість з них і не відповідають встановленим вимогам. Нажаль обласна офіційна статистика не виділяє окремо категоризовані засоби розміщення, крім Львівського обласного управління статистики, за даними якого зазначено, що у 2015 році у Львівській області було 28 засобів розміщення, яким привласнена відповідна категорія (6 – чотиризіркові, 18 – тризіркові, 4 – двозіркові), причому їх кількість за останні 15 років зросла втричі [10].

Дослідженнями встановлено, що інфраструктура готельного ринку Карпатського регіону не задовольняє попит на готельні послуги ні за кількістю, ні за якістю. Матеріально-технічна база значної частини засобів розміщення (особливо баз відпочинку, пансіонатів, таборів відпочинку) є фізично та морально застарілою і не відповідає міжнародним стандартам, що і зумовлює зменшення кількості іноземних туристів. Крім

того, перелік послуг вітчизняних готелів значно скромніший, ніж у більшості готелів Європи, які пропонують відвідувачам більше 80 найменувань додаткових послуг. Так, виявлено, що далеко не всі вітчизняні засоби розміщення (і навіть готелі) надають послуги харчування, побутові послуги та послуги спортивно-розважального характеру.

Ефективність діяльності готельних підприємств Карпатського економічного району подано у табл. 2, дані якої дозволяють зробити такі висновки. Колективні засоби розміщення Карпатського регіону тільки у 2013 і 2015 роках функціонували з позитивною ефективністю. Серед областей регіону впродовж останніх трьох років рентабельними були підприємства Закарпатської, Чернівецької та Івано-Франківської областей. Цікавим є той факт, що засоби розміщення Львівщини впродовж п'яти останніх років функціонували з негативним сальдо при постійному нарощуванні їх кількості. Це говорить про те, що в регіоні відсутня грамотна державна політика щодо розвитку готельного господарства, а саме відсутній механізм обґрунтування доцільності відкриття нових підприємств.

Крім колективних засобів розміщення, які надають послуги з тимчасового розміщення, у структурі готельного господарства функціонують спеціалізовані засоби розміщення. Мова йде про санаторії, пансіонати, бази відпочинку тощо. Ці засоби в першу чергу обслуговують туристів, які подорожують з метою лікування або відпочинку, а також дітей. На території досліджуваного регіону розташовано лише 6% загальної кількості таких об'єктів. Ця ситуація вкрай незадовільно характеризує розвиненість матеріально-техніч-

ної бази ринку туристичних послуг у частині забезпеченості розміщенням відповідного сегменту туристів. З огляду на це, одним із пріоритетних напрямів розвитку ринку туристичних послуг Карпатського економічного району є розробка стратегії розвитку санаторно-курортних та оздоровчих закладів.

Аналіз статистичних даних засвідчив, що на ринку туристичних послуг відбувається тенденція до скорочення інфраструктурних туристичних ресурсів, які призначені для задоволення потреб туристів у санаторно-курортному відпочинку, а отже і до скорочення обсягів послуг цього сегменту. Ця, як загальна, так і регіональна тенденція дає підстави говорити про необхідність запровадження організаційно-економічних заходів щодо активізації означеного сегменту ринку як зі сторони туристичних підприємств, так і з боку держави. Зважаючи на проведений аналіз природно-ресурсного потенціалу, підстави для таких заходів є досить вагомі.

Висновки. За результатами проведеного аналізу можна підсумувати, що готельна індустрія України загалом і Карпатського економічного району, зокрема, переживає кризовий період, функціонуючи під впливом певних проблем розвитку, а саме: нестабільна політична й економічна ситуація в країні; низький рівень завантаженості готельних підприємств через зменшення обсягів туристичних потоків і низький рівень якості обслуговування; збитковість підприємств; невідповідність пропозиції готельних послуг реальним потребам ринку. Задля усунення зазначених негативних факторів розвитку готельного господарства доцільно розвинути та імплементувати

Таблиця 2

Ефективність діяльності колективних засобі розміщення Карпатського економічного району [6]

Регіон	Показники, млн. грн.	Роки					2015 р. у% до 2011 р.
		2011	2012	2013	2014	2015	
Закарпатська область	Доходи	66,6	68,2	102,9	113,1	142	213,2
	Витрати	69,0	58,8	82,5	98,0	119,1	172,6
	Прибуток	-2,4	9,4	20,4	15,1	22,9	243,6
	Рентабельність, %	-	13,8	19,8	13,4	16,1	-
Івано-Франківська область	Доходи	130,3	147,3	189,7	203,2	334,4	256,6
	Витрати	122,2	136,1	187,8	185,5	159,3	130,4
	Прибуток	8,1	11,2	1,9	17,7	75,1	927,2
	Рентабельність, %	6,2	7,6	1,0	8,7	22,5	-
Львівська область	Доходи	427,6	507,2	542,8	450	842,3	197,0
	Витрати	593,7	532,7	558,6	822,6	928,9	156,5
	Прибуток	-166,1	-25,5	-15,8	-372,6	-86,6	-
	Рентабельність, %	-	-	-	-	-	-
Чернівецька область	Доходи	25,3	25,3	35,3	34,3	40,1	158,5
	Витрати	25,0	23,4	33,5	28,8	34,0	136,0
	Прибуток	0,3	1,9	1,8	5,5	6,1	2033,3
	Рентабельність, %	1,2	7,5	5,1	16,0	15,2	-
Карпатський район	Доходи	649,8	748	870,7	800,6	1358,8	209,1
	Витрати	809,9	751,0	862,4	1134,9	1341,3	165,6
	Прибуток	-160,1	-3	8,3	-334,3	17,5	-
	Рентабельність, %	-	-	0,95	-	1,3	-
Україна	Доходи	4459,8	6960,1	5851,5	3404,5	5112,1	114,6
	Витрати	4589,3	5563,3	5127,0	4533,4	6643,9	144,8
	Прибуток	-129,5	1396,8	724,5	-1128,9	-1531,8	-
	Рентабельність, %	-	20,07	12,38	-33,2	-30,0	-

загальнодержавну і регіональну стратегії розвитку туристичної інфраструктури; переглянути державну політику сертифікації і стандартизації готельних послуг; впровадити інноваційні заходи

для індивідуалізації готельного продукту. Запропоновані заходи сприятимуть підвищенню рівня конкурентоспроможності готельного господарства як окремого регіону, так і держави в цілому.

Список літератури:

1. Кравчук Г. О. Аналіз досліджень розвитку готельної індустрії України в контексті Євро 2012 / Г. О. Кравчук // Інноваційна економіка. – 2012. – № 1. – С. 112-115.
2. Корнева Д.А. Особливості розвитку туристичної інфраструктури в Україні / Д. А. Корнева // Вісник ДІТБ. – 2011. – № 15. – С. 174-180.
3. Носенко В.О. Тенденції розвитку готельного господарства в умовах побудови інформаційного середовища / В. О. Носенко, Р. С. Ладженська // Комунальне господарство міст. – 2015. – № 102. – С. 541-546.
4. Горіна Г.О. Особливості сучасного розвитку готельної індустрії України [Електронний ресурс] / Г. О. Горіна // Вісник Сумського державного університету. – 2010. – № 2. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/VSU_Ekon/2010_2/10ggogiu.pdf/
5. Писаревський І. М. Тенденції розвитку готельного господарства в регіоні: вектор пріоритетів / І. М. Писаревський, І. В. Сегеда // Економіка та управління в туризмі і готельному господарстві. – 2014. – Вип. 115. – С. 83-87.
6. Державна служба статистики України: офіційний Web-сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
7. Готелі та інші місця для тимчасового проживання: статистичний збірник / [відповідальний за випуск І. В. Калачова]. – К.: Державна служба статистики України, 2011. – 207 с.
8. Головне управління статистики в Івано-Франківській області: офіційний Web-сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ifstat.gov.ua/>
9. Головне управління статистики у Закарпатській області: офіційний Web-сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.uz.ukrstat.gov.ua/index.html>.
10. Головне управління статистики у Львівській області: офіційний Web-сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://lv.ukrstat.gov.ua/>.
11. Головне управління статистики у Чернівецькій області: офіційний Web-сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.cv.ukrstat.gov.ua/>.

Мельник І.Н.

Львовский торгово-экономический университет

СОВРЕМЕННЫЕ ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ ГОСТИНИЧНОГО ХОЗЯЙСТВА УКРАИНЫ

Аннотация

Анализируются современные тенденции развития гостиничного хозяйства Украины в разрезе экономических районов. Определено место и роль в обеспечении надлежащих условий проживания туристов Карпатского экономического района. Данный регион занимает почти 30% гостиничного фонда Украины, существенную часть средств размещения составляют гостиницы. За последние годы количество гостиничных предприятий сократилось почти на 3,5% и загружены они не более, чем на 20%. Гостиничная индустрия Украины в целом и Карпатский экономической район, в частности, переживают кризисный период, функционируя под влиянием определенных проблем развития, для устранения которых целесообразно разрабатывать и имплементировать общегосударственную и региональную стратегии развития туристической инфраструктуры; пересмотреть государственную политику сертификации и стандартизации гостиничных услуг; внедрить инновационные мероприятия для индивидуализации гостиничного продукта.

Ключевые слова: инфраструктурные туристические ресурсы, гостиничное хозяйство, средства размещения, Карпатский экономический район.

Melnyk I.V.

Lviv University of Trade and Economics

MODERN TRENDS OF HOTEL INDUSTRY'S DEVELOPMENT IN UKRAINE

Summary

Modern tendencies of the hotel household in Ukraine are being analyzed on the level of economic areas. Place and role of ensuring of appropriate living conditions for tourists in Carpathian economic region. Given region occupies almost 30% of Ukrainian hotel fund, substantial part of accommodation facilities are hotels. During last years quantity of hotel enterprises declined by almost 3,5% and the percentage of the occupation is not more than 20%. Ukrainian hotel industry overall and Carpathian economic region in particular is living through crisis period, and works under the influence of some development problems. To solve those problems such measures should be made: develop and implement nationwide and region strategies for development of touristic infrastructure; review state policy regarding certification and standardization of hotel services; implement innovative measures for individualization of hotel products.

Keywords: infrastructural touristic recourses, hotel industry, accommodation facilities, Carpathian Economic Region.